

Dorel Herinean

**PLURALITATEA DE
FĂPTUITORI
ÎN CAZUL INFRACTIUNILOR
COMISE DE
PERSOANELE JURIDICE**

Pluralitatea
societară de făptuitori

Cuprins

Cuvânt-înainte	5
Introducere	7
<i>Secțiunea I. Justificarea lucrării. Pluralitatea de făptuitori sui-generis</i>	9
<i>Secțiunea a II-a. Terminologie. Pluralitatea societară de făptuitori. Noua formă de pluralitate</i>	11
§1. Necesitatea unor clarificări terminologice	11
§2. Decidenți, executanți, decidenți-executanți, decidenți puri, terți.....	12
§3. Pluralitatea intrinsecă de făptuitori și pluralitatea extrinsecă de făptuitori	13
§4. Definierea pluralității societare de făptuitori	15
4.1. Definiție. Alegerea denumirii	15
4.2. Caracterizare. Genul proxim	16
4.3. Caracterizare. Diferența specifică.....	17
<i>Secțiunea a III-a. Problematika lucrării</i>	18
<i>Secțiunea a IV-a. Planul lucrării</i>	21
PARTEA I. EVALUAREA INCIDENȚEI REGULILOR CLASICE DE PLURALITATE DE FĂPTUITORI ÎN CAZUL INFRAȚIUNILOR COMISE DE PERSOANELE JURIDICE	22
Aspecte introductive.....	22
Capitolul I. Persoana juridică în contextul pluralității de făptuitori	22
<i>Secțiunea I. Aspecte introductive</i>	22
<i>Secțiunea a II-a. Etapele responsabilității penale a persoanei juridice</i>	24
§1. Răspundere și responsabilitate	24
§2. Elementul material	26
2.1. Aspecte introductive	26
2.2. În realizarea obiectului de activitate al persoanei juridice.....	27
2.3. În interesul persoanei juridice	27
2.4. În numele persoanei juridice	28
§3. Răspundere penală bazată pe vinovăție	28
<i>Secțiunea a III-a. Vinovăția persoanei juridice</i>	31
§1. Factorul intelectual și factorul volitiv	31
§2. Identificarea persoanei fizice care exprimă voința persoanei juridice	33
2.1. Sursa problemei	33
2.2. Organele de conducere	34
2.3. Organele de administrare și execuție	36
2.4. Organele de control	38
2.5. Beneficiarul real	38
2.6. Angajații	39

2.7. Actele constitutive și documentele societare.....	40
§3. Lipsa unei voințe proprii.....	41
<i>Secțiunea a IV-a. Persoanele fizice implicate în activitatea infracțională</i>	
<i>alături de o persoană juridică.....</i>	42
§1. Pluralitatea de făptuitori inerentă răspunderii penale a persoanei juridice.....	42
§2. Elemente specifice pluralității de făptuitori în cazul în care unul dintre subiecți este o persoană juridică.....	43
§3. Decidenții.....	45
§4. Executanții.....	46
§5. Decidenții-executanți.....	48
§6. Terții.....	50
<i>Secțiunea a V-a. Succinte considerații concludive.....</i>	50
Capitolul al II-lea. Pluralitatea naturală de făptuitori.....	52
<i>Secțiunea I. Aspecte introductive.....</i>	52
§1. Caracterizare.....	52
§2. Posibilitatea persoanelor juridice de a face parte dintr-o pluralitate naturală de făptuitori.....	53
<i>Secțiunea a II-a. Pluralitatea naturală de persoane fizice și juridice.</i>	
<i>Studiu de caz.....</i>	54
§1. Aspecte introductive.....	54
§2. Deturnarea licitațiilor publice.....	54
§3. Încăierarea.....	57
<i>Secțiunea a III-a. Concluzii.....</i>	58
Capitolul al III-lea. Pluralitatea constituită de făptuitori.....	60
<i>Secțiunea I. Aspecte introductive.....</i>	60
§1. Caracterizare.....	60
§2. Posibilitatea persoanelor juridice de a face parte dintr-o pluralitate constituită.....	61
<i>Secțiunea a II-a. Pluralitatea constituită de persoane juridice și persoane fizice. Studiu de caz.....</i>	62
§1. Constituirea unei structuri informative ilegale.....	62
§2. Asocierea prevăzută în legea evaziunii fiscale [art. 8 alin. (2) din Legea nr. 241/2005].....	64
§3. Asocierea în vederea săvârșirii unor infracțiuni de terorism (art. 35 din Legea nr. 535/2004).....	67
<i>Secțiunea a III-a. Particularități ale pluralității constituite în privința persoanelor juridice în cazul infracțiunii de constituire a unui grup infracțional organizat.....</i>	68
§1. Aspecte introductive.....	68
§2. Capacitatea persoanei juridice de a fi membru într-un grup infracțional organizat.....	69

§3. Limite ale implicării unei persoane juridice într-un grup infracțional organizat	71
3.1. Societățile fantomă	71
3.2. Voințe și contribuții diferite	74
§4. Posibilitatea reținerii unui grup infracțional organizat structurat sub forma unei persoane juridice.....	76
§5. Răspunderea persoanei juridice pentru grupul constituit în interiorul său.....	80
§6. Poate fi persoana juridică una dintre cele minimum trei <i>persoane</i> incluse în definiția grupului infracțional organizat?	82
6.1. Aspecte introductive.....	82
6.2. Opinii formulate în doctrină	83
6.3. Soluții regăsite în jurisprudență.....	83
6.4. O comparație necesară.....	86
6.5. Ipoteza dedublării persoanei fizice prin intermediul unor persoane juridice.....	87
6.6. Criterii propuse.....	88
§7. Posibilitatea formării unui grup infracțional organizat doar din persoane juridice	89
§8. Persoana juridică și elementul material al infracțiunii de constituire a unui grup infracțional organizat în contextul pluralității societare de făptuitori	89
<i>Secțiunea a IV-a. Concluzii</i>	91
Capitolul al IV-lea. Pluralitatea ocazională de făptuitori	93
<i>Secțiunea I. Aspecte introductive</i>	93
§1. Caracterizare	93
§2. Participanții și regulile participației penale.....	95
§3. Persoana juridică printre regulile participației penale. Identitate de reguli?	96
§4. Standardul probator necesar identificării autorului persoană fizică.....	98
<i>Secțiunea a II-a. Legătura dintre elementul material și formele de participație</i>	99
§1. Aspecte introductive	99
§2. Act de conduită în realizarea obiectului de activitate	100
§3. Act de conduită în interesul și în numele persoanei juridice	101
§4. Posibile consecințe.....	104
<i>Secțiunea a III-a. De la persoană vătămată la făptuitor. Repere privind transformarea persoanei juridice în subiect activ prin exprimarea consimțământului în vederea comiterii unei infracțiuni</i>	106
§1. Aspecte introductive	106
§2. Exprimarea consimțământului de către persoane juridice	107
§3. Diferența dintre conivență și consimțământ	108
§4. Valența lipsei repetate a intervenției persoanei juridice cu privire la fapte prevăzute de legea penală	110

<i>Secțiunea a IV-a. Persoana juridică și formele de participatie. Radiografie jurisprudențială</i>	112
§1. Aspecte introductive	112
§2. Coautoratul.....	113
§3. Instigarea.....	117
§4. Complicitatea	122
<i>Secțiunea a V-a. Formele de participatie și persoana juridică. Concluzii</i>	130
§1. Caracteristici comune.....	130
§2. Persoana juridică coautor	131
§3. Persoana juridică instigator	134
§4. Persoana juridică complice	138
§5. Persoana juridică autor.....	141
<i>Secțiunea a VI-a. Concluzii</i>	143
Capitolul al V-lea. Alte instituții care implică o pluralitate de făptuitori	145
<i>Secțiunea I. Aspecte introductive</i>	145
<i>Secțiunea a II-a. Participația improprie</i>	145
§1. Aspecte introductive	145
§2. Este participația improprie suficientă pentru a explica relațiile dintre persoanele juridice și cele fizice care îi atrag răspunderea penală?	147
§3. Implicarea unei persoane juridice în participația improprie	147
§4. Succinte reguli	149
4.1. Aspecte generale.....	149
4.2. Situația particulară, în cazul participației impropriei, a persoanelor juridice exceptate conform art. 135 alin. (1) C. pen.	150
4.3. Alte limite ale participației impropriei	155
<i>Secțiunea a III-a. Alte forme de pluralitate de făptuitori nereglementate</i>	157
§1. Autoratul concomitent	157
§2. Teoria autorului mediat.....	158
§3. Participația indeterminabilă (corespectivă).....	160
PARTEA A II-A. PLURALITATEA SOCIETARĂ DE FĂPTUITORI	162
Aspecte introductive.....	162
Capitolul I. Regulile pluralității societare de făptuitori	163
<i>Secțiunea I. Condițiile de existență ale pluralității societare de făptuitori</i>	164
§1. Aspecte introductive	164
§2. Tipicitatea actului de conduită al persoanei fizice – singura condiție dintre trăsăturile infracțiunii pentru persoana fizică	164
2.1. Tipicitatea	164
2.2. Vinovăția	165
2.3. Cauzele justificative și cauzele de neimputabilitate	167
2.4. Independența față de natura infracțiunilor.....	167
§3. Necesitatea comiterii unei infracțiuni de către persoana juridică	169

§4. Condiție de utilitate a pluralității societare de făptuitori – necesitatea posibilității angajării efective a răspunderii penale a cel puțin unei persoane	170
<i>Secțiunea a II-a. Structura și componența pluralității societare de făptuitori</i>	171
§1. Aspecte introductive	171
§2. Persoana juridică – pilonul central al pluralității societare de făptuitori	171
§3. Persoanele incluse într-o pluralitate societară de făptuitori și conduita acestora	174
3.1. Executații și decidenții-executanți.....	174
3.2. Decidenții puri	175
3.3. Decidenții	175
3.4. Actualitatea întrunirii cerințelor atașate elementului material prevăzute în art. 135 C. pen. Consecințe asupra includerii persoanelor fizice în pluralitatea societară de făptuitori	177
3.5. Concluzie – componența pluralității societare de făptuitori	178
§4. Numărul de persoane și vârsta acestora	178
§5. Caracterul independent al răspunderii	179
§6. Posibilitatea existenței mai multor persoane juridice într-o pluralitate societară de făptuitori.....	180
§7. Subclasificări ale pluralității societare	181
7.1. În funcție de existența unor persoane în pluralitatea extrinsecă de făptuitori – solitară sau completă	181
7.2. În funcție de comiterea actelor de executare – principală sau secundară	181
7.3. În funcție de numărul persoanelor a căror răspundere penală este atrasă – aparentă sau efectivă	182
7.4. În funcție de calitatea persoanelor fizice implicate – mixtă sau execuțională.....	182
7.5. În funcție de numărul persoanelor juridice implicate – unică, multiplă sau interdependentă	182
7.6. În funcție de numărul făptuitorilor (persoane fizice) implicați – simplă sau complexă.....	183
7.7. În funcție de poziția subiectivă a persoanelor implicate – proprie sau improprie	184
<i>Secțiunea a III-a. Caracterul unitar al infracțiunii comise în pluralitatea societară de făptuitori</i>	184
§1. Aspecte introductive	184
§2. Regula generală.....	184
§3. Infracțiunile <i>in propria persona</i> . O excepție?.....	186
3.1. Caracterizare.....	186
3.2. Un caz (și mai) particular	188
§4. Infracțiunile comise din culpă.....	189
§5. Concluzie – infracțiunea comisă este unică	189

§6. Comiterea mai multor infracțiuni de către pluralitatea societară de făptuitori.....	190
<i>Secțiunea a IV-a. Influența pluralității societare de făptuitori în cazul unor condiții ale conținutului juridic al infracțiunilor</i>	<i>191</i>
§1. Aspecte introductive	191
§2. Art. 135 C. pen. – o paradigmă diferită	192
§3. Situație premisă.....	193
3.1. Reguli generale.....	193
3.2. Jurisprudență.....	194
§4. Elementul material – poziția de garant	196
4.1. Reguli generale.....	196
4.2. Participația penală prin omisiune.....	197
4.3. Poziția de garant și participația penală	199
4.4. Poziția de garant a persoanei juridice	200
4.5. Persoanele juridice – o poziție de garant mai extinsă?	202
4.6. Poziția de garant și regulile pluralității societare de făptuitori	203
§5. Latura subiectivă.....	205
5.1. Reguli generale.....	205
5.2. Persoana fizică acționează cu intenție	206
5.3. Persoana fizică acționează din culpă	207
5.4. Persoana fizică acționează cu intenție depășită	208
5.5. Persoana fizică acționează fără vinovăție	208
5.6. Scopul și mobilul.....	209
§6. Reflecții privind încadrarea juridică; limitele și obiectul judecății; <i>ne bis in idem</i>	209
6.1. Reguli generale.....	209
6.2. Încadrarea juridică în cazul persoanelor juridice.....	210
6.3. Persoana juridică, încadrarea juridică și formele de participație	212
6.4. Persoana juridică și <i>ne bis in idem</i>	214
<i>Secțiunea a V-a. Calitatea în care răspunde penal fiecare subiect de drept implicat.....</i>	<i>215</i>
§1. Aspecte introductive	215
§2. Pluralitatea societară de făptuitori – concepția unitară de autor	216
2.1. Reguli generale.....	216
2.2. Persoana juridică, întotdeauna autor?	217
§3. Toate persoanele din pluralitatea societară de făptuitori – aceeași calitate?	218
§4. Regula stabilită: calități distincte în pluralitatea societară de făptuitori	219
§5. Algoritm de stabilire a calităților persoanelor din pluralitatea societară de făptuitori, dar și a celor din pluralitatea extrinsecă de făptuitori ...	222
§6. Aspecte particulare privind stabilirea calității persoanelor implicate	227
6.1. Aspecte introductive.....	227
6.2. Infracțiuni care se comit <i>in propria persona</i>	227

6.3. Infrațiuni omisive.....	227
6.4. Infrațiuni din culpă	228
6.5. Pluralitatea societară de făptuitori multiplă.....	228
6.6. Pluralitatea societară de făptuitori interdependentă.....	230
<i>Secțiunea a VI-a. Un caz special – infrațiunile cu subiect activ calificat</i>	<i>230</i>
§1. Aspecte introductive	230
§2. Persoana juridică și subiectul activ al infrațiunii	232
§3. Problema răsfrângerii între coautori a calității cerute de lege pentru subiectul activ al infrațiunii.....	233
§4. Particularizarea problemei în cazul persoanelor juridice.....	235
§5. Soluția actuală. Instigarea și complicitatea.....	236
§6. O altă viziune posibilă, <i>de lege ferenda</i> . Întrunirea calității cerute de lege în realizarea obiectului de activitate, în interesul ori în numele unei persoane juridice.....	237
6.1. Reguli generale.....	237
6.2. Dobândirea unei calități în realizarea obiectului de activitate al unei persoane juridice.....	238
6.3. Dobândirea unei calități în interesul ori în numele unei persoane juridice.....	238
6.4. Diferența dintre dobândire și utilizare	239
6.5. Lipsa unei calități speciale.....	240
6.6. Dobândirea unei calități exprese, incompatibile.....	240
§7. Subiectul activ, regim special în cazul persoanelor juridice?	241
<i>Secțiunea a VII-a. Efectele schimbării componenței pluralității societare de făptuitori.....</i>	<i>241</i>
§1. Aspecte introductive	241
§2. Reorganizarea persoanei juridice și transferul răspunderii penale.....	242
§3. Schimbarea decidenților persoanei juridice	243
<i>Secțiunea a VIII-a. Aplicabilitatea unor instituții de drept penal în cazul pluralității societare de făptuitori – reguli speciale?</i>	<i>244</i>
§1. Aspecte introductive	244
§2. Unitatea de infracțiune.....	244
2.1. Repere generale	244
2.2. Unitatea naturală colectivă și infracțiunea complexă	245
2.3. Infracțiunea continuată	247
2.4. Infracțiunea de obicei	249
2.5. Pluralitatea de făptuitori ca o formă de unitate de infracțiune?.....	251
§3. Data și locul săvârșirii infracțiunii de către pluralitatea societară de făptuitori	252
3.1. Data săvârșirii infracțiunii în cazul pluralității societare de făptuitori	253
3.2. Locul săvârșirii infracțiunii în cazul pluralității societare de făptuitori	255

3.3. Locul săvârșirii infracțiunii, între mediul online, lumile virtuale și pluralitatea societară de făptuitori	257
§4. Sancționarea persoanelor din pluralitatea societară de făptuitori.....	261
4.1. Cauzele de nepedepsire specifice tentativei și participației penale în contextul pluralității societare de făptuitori.....	262
4.2. Alte cauze de nepedepsire care prezintă un specific în cazul pluralității societare de făptuitori.....	265
4.3. Circumstanțele agravante care au în vedere o pluralitate de făptuitori	268
4.4. Restrângerea drepturilor unor persoane fizice de a fi decidenți ai unei persoane juridice	272
4.5. Confiscarea extinsă în interiorul pluralității societare de făptuitori.....	272
4.6. O posibilă sancțiune extrapenală	274
<i>Secțiunea a IX-a. Pluralitatea societară de făptuitori ca origine a unor texte de lege – măsură de siguranță sau o normă de incriminare distinctă?</i>	276
§1. Măsură de siguranță <i>de lege ferenda</i> ?	276
§2. O pluralitate societară de făptuitori... constituită?	279
Capitolul al II-lea. Pluralitatea societară de făptuitori. Studii de caz	283
<i>Secțiunea I. Infracțiuni cu o aparentă pluralitate naturală în care sunt implicate persoane juridice</i>	283
§1. Aspecte introductive	283
§2. Bancruta simplă	283
§3. Bancruta frauduloasă	285
§4. Nerespectarea hotărârilor judecătorești.....	287
§5. Neexecutarea sancțiunilor penale.....	290
<i>Secțiunea a II-a. Infracțiuni reținute frecvent în sarcina persoanelor juridice</i>	292
§1. Aspecte introductive	292
§2. Infracțiunile privind sănătatea și securitatea în muncă	292
§3. Deturnarea de fonduri și infracțiunile de fraudă cu fonduri europene	293
§4. Evaziunea fiscală	295
§5. Spălarea banilor	299
<i>Secțiunea a III-a. Infracțiuni (aparent) incompatibile cu persoana juridică în calitate de subiect activ sau care pot crea probleme speciale în cazul pluralității societare de făptuitori</i>	301
§1. Aspecte introductive	301
§2. Infracțiunile contra libertății și integrității sexuale	301
§3. Infracțiunile contra justiției	302
§4. Infracțiunile de serviciu	304
§5. Exercițarea fără drept a unei profesii (art. 348 C. pen.).....	307
§6. Infracțiunile reglementate în Legea nr. 31/1990 a societăților	308
§7. Infracțiunea reglementată în art. 18 ⁵ din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție.....	313
§8. Infracțiunea reglementată în art. 65 din Legea concurenței	315

Capitolul al III-lea. Inteligența artificială – un nou făptuitor din pluralitate?	317
<i>Secțiunea I. Aspecte introductive</i>	317
§1. Noțiune	317
§2. Tipuri de inteligență artificială.....	318
<i>Secțiunea a II-a. Un posibil statut juridic al inteligenței artificiale. Deus ex machina?</i>	319
<i>Secțiunea a III-a. O comparație între persoana juridică și inteligența artificială</i>	322
<i>Secțiunea a IV-a. Persoanele fizice și juridice implicate în utilizarea sistemelor cu inteligența artificială – o veritabilă pluralitate</i>	324
<i>Secțiunea a V-a. Posibile soluții bazate pe legislația actuală. Pluralitatea societară de făptuitori și inteligența artificială</i>	325
§1. Măsuri de siguranță.....	325
§2. Poziția de garant. Cine? Când?	325
§3. Pedepse complementare.....	326
Concluzii	328
Capitolul I. De lege ferenda	328
Capitolul al II-a. Pluralitatea societară de făptuitori. Avantaje, concluzii și perspective de viitor	332
Bibliografie	341

Dorel Herinean

**PLURALITATEA DE
FĂPTUITORI
ÎN CAZUL INFRACTIUNILOR
COMISE DE
PERSOANELE JURIDICE**

Pluralitatea
societară de făptuitori

Universul Juridic
București
-2024-

Cuvânt-înainte

Lucrarea de față abordează problema răspunderii penale a persoanei juridice în contextul pluralității de făptuitori și relația dintre persoanele fizice și persoanele juridice implicate în pluralitatea de făptuitori. Lucrarea propune un nou concept, pluralitatea societară, al cărui scop este clarificarea vinovăției participanților persoane fizice și persoane juridice în săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală din perspectiva probatoriului în procesul penal. Premisa lucrării este aceea că, în toate cazurile în care o persoană juridică a comis o infracțiune, cel puțin o persoană fizică este implicată în actul de conduită al persoanei juridice, astfel că se impune analiza regulilor în raport de care ia naștere o pluralitate de făptuitori ori o pluralitate de infractori, inclusiv utilizând criteriul poziției pe care persoana fizică o are în organizarea internă a persoanei juridice, importanța atribuțiilor sale în contextul elementului material al laturii obiective sau influența reciprocă în formarea voinței, ca parte a vinovăției în materie penală.

Lucrarea face o analiză coroborată a răspunderii penale a persoanei juridice în contextul interferențelor cu alte tipuri de răspundere ori prin raportare la răspunderea penală a persoanei fizice și clarifică situația juridică a inteligenței artificiale, inclusiv dacă aceasta poate fi privită ca un nou făptuitor din cadrul pluralității.

Pluralitatea de făptuitori care să implice subiecți de drept diferiți de persoanele fizice reprezintă elementul de noutate în conceptul tradițional al participației penale. Tocmai pentru că cele două instituții nu sunt întotdeauna compatibile, lucrarea verifică regulile care le sunt comune, precum și limitele de incidență, pentru a stabili un model de interpretare a legii previzibil, clar, ușor de înțeles și de aplicat în jurisprudență.

Lucrarea tratează posibilele soluții care pot fi avute în vedere și oferă criterii pe baza cărora să se stabilească incidența unor instituții conexe, iar utilitatea lucrării decurge atât din elaborarea unor reguli proprii ale acestei forme de pluralitate de făptuitori, cât și din analiza posibilității implicării sistemelor cu inteligență artificială în pluralitatea societară de făptuitori și a modalității în care soluțiile propuse în cazul unor instituții de drept prin filtrul pluralității societare de făptuitori ar putea ajuta la prevenirea și combaterea criminalității realizate prin intermediul inteligenței artificiale.

Prof. univ. dr. **Lavinia-Valeria Lefterache**

PARTEA I

EVALUAREA INCIDENȚEI REGULILOR CLASICE DE PLURALITATE DE FĂPTUITORI ÎN CAZUL INFRAȚIUNILOR COMISE DE PERSOANELE JURIDICE

Aspecte introductive

În această primă parte a lucrării ne vom ocupa cu evaluarea regulilor clasice de pluralitate de făptuitori atunci când unul dintre aceștia este o persoană juridică, în sensul de a găsi atât incidența acestor reguli, cât și eventualele limite ce ar putea fi identificate. Premisa discuțiilor, după cum am antamat și în introducere, este că aceste reguli se aplică fără probleme în cazul pluralității extrinseci de făptuitori, motiv pentru care această parte este dedicată în principiu studiului relațiilor dintre persoana juridică și persoanele fizice regăsite în aceasta. Totuși, vom arăta, acolo unde este cazul, cum se aplică sau unde există probleme cu privire la aplicarea acestor reguli inclusiv în interiorul pluralității societare de făptuitori.

În continuare, vom studia, mai întâi, specificul răspunderii penale a persoanei juridice în contextul pluralității de făptuitori, pentru a vedea care dintre regulile de bază au o importanță majoră în interacțiunea persoanei juridice cu ceilalți subiecți de drept, mai ales cu cei care se află în pluralitatea intrinsecă de făptuitori (**Capitolul I**). Acest studiu este necesar întrucât doar cunoscând de o manieră aplicată modalitatea de formare a responsabilității persoanei juridice și relația acesteia cu persoanele fizice prin intermediul cărora se exteriorizează ne permite apoi să analizăm, în **Capitolul al II-lea**, cum fac parte persoanele juridice dintr-o pluralitate naturală de făptuitori. Ulterior, vom studia particularitățile implicării unei persoane juridice în cadrul pluralității constituite de făptuitori (**Capitolul al III-lea**) și formele tradiționale de participație penală în cazul persoanelor juridice (**Capitolul al IV-lea**). În fine, vom analiza specificul participației improprie în cazul persoanelor juridice, precum și câteva instituții suplimentare nereglementate *de lege lata* care privesc implicarea mai multor persoane într-o activitate infracțională (**Capitolul al V-lea**).

Capitolul I

Persoana juridică în contextul pluralității de făptuitori

Secțiunea I

Aspecte introductive

Obiectul de cercetare al prezentei lucrări este reprezentat de relațiile dintre persoana juridică și persoana ori persoanele fizice care sunt implicate, într-o formă sau alta, în atragerea răspunderii sale penale, cu o privire particulară în finalul lucrării și asupra inteligenței artificiale, respectiv asupra universurilor virtuale. Studiul acestor relații este

realizat cu scopul identificării naturii, a calificărilor juridice curente ale acestor relații și apoi al conturării unor reguli noi prin care acestea să fie studiate atunci când implică ilicitul penal. Teoriile existente în acest moment trebuie adaptate și dezvoltate pentru a putea răspunde complexității și specificului acestor relații, astfel încât, în interiorul pluralității de făptuitori, răspunderea penală a persoanei juridice să nu se transforme automat într-o cauză de exonerare a persoanelor fizice. Totodată, trebuie identificate acele elemente de fapt ce creează premisa răspunderii penale a persoanelor juridice în pluralitatea de făptuitori cu persoanele fizice.

Cu titlu preliminar, ne vom axa pe stabilirea unor baze pentru discuțiile ulterioare și pe conceptualizarea termenilor pe care urmează să îi folosim. În acest context, vom prezenta modalitatea în care este atrasă răspunderea penală a persoanei juridice, a persoanelor fizice implicate alături de aceasta și vom explica pe larg unii dintre termenii-cheie care au fost definiți în Introducere și cu care vom opera în cele ce urmează. Această succintă, dar necesară radiografie este punctul de plecare, în care identificăm actualele reguli aplicabile și facem tranziția spre elaborarea noii teorii în cazul pluralității de făptuitori persoane juridice și persoane fizice.

Definiția infracțiunii prevăzută în art. 15 C. pen. nu distinge între calitatea de persoană fizică și persoană juridică a subiectului activ. Cu toate acestea, nu se poate pune semnul egalității între modalitatea în care trebuie studiat conținutul constitutiv al infracțiunilor comise de persoanele fizice și cea necesară în cazul infracțiunilor comise de persoanele juridice. Dincolo de regulile general aplicabile, în cazul infracțiunilor comise de persoanele juridice sunt incidente condițiile prevăzute în art. 135 C. pen.²⁶, care stabilesc ceea ce în doctrină sunt cunoscute prin denumirea de „cerințele atașate elementului material al infracțiunii în cazul persoanelor juridice”²⁷. Mai mult, există și alte instituții care necesită o privire adaptată în cazul persoanelor juridice, cum ar fi pluralitatea de făptuitori în cazul nostru, dar și infracțiunile cu subiect activ calificat, poziția de garant, unitatea de infracțiune ș.a. În plus, deși acceptăm fără nicio rezervă realitatea persoanelor juridice, nu trebuie uitat că acestea reprezintă, la o analiză de bază, o ficțiune juridică în spatele căreia stă, întotdeauna, cel puțin o persoană fizică. Nu în ultimul rând, modalitatea de formare a voinței persoanei juridice și, implicit, a elementului subiectiv al răspunderii sale penale este distinctă de cea incidentă în cazul persoanelor fizice, prin faptul că faza internă a actului de conduită al persoanei fizice este înlocuită de o etapă accentuată, perceptibilă din exterior în anumite situații în cazul persoanei juridice²⁸ și prin faptul că voința persoanei juridice reprezintă media ponderată a voințelor persoanelor fizice cu putere decizională²⁹; așadar, vinovăția persoanei juridice are un caracter mixt, fiind formată din factorul volitiv exprimat prin conduita persoanei fizice și factorul intelectual exprimat prin conduita persoanei juridice.

²⁶ Mai exact, este vorba de dispozițiile art. 135 alin. (1) C. pen. în care se reglementează infracțiunile pentru care răspunde persoana juridică, respectiv cele care au fost comise în realizarea obiectului de activitate, cele săvârșite în interesul ei sau cele săvârșite în numele ei.

²⁷ A.-R. Trandafir, *Răspunderea penală a persoanei juridice*, op. cit., p. 263.

²⁸ Această etapă am denumit-o etapa obiectivă. A se vedea *infra*, Secțiunea a II-a, §1.

²⁹ A se vedea *infra*, Secțiunea a II-a, §3.

Toate aceste elemente clarifică aspectele ce stau la baza pluralității de făptuitori în cazul infracțiunilor comise de persoana juridică și/sau a participației penale (răspunderea participanților, voința comună, conduita incriminată) și reprezintă premisele identificării elementelor care vor caracteriza pluralitatea de făptuitori în cazul persoanelor fizice și persoanelor juridice ca având o structură identică sau diferită de cea reglementată în art. 46-52 C. pen.

Pentru acestea, vom prezenta, în acest prim capitol al acestei părți, care sunt etapele formării responsabilității penale a persoanei juridice (**Secțiunea a II-a**), vinovăția persoanelor juridice (**Secțiunea a III-a**) și persoanele fizice implicate în activitatea infracțională a unei persoane juridice (**Secțiunea a IV-a**).

Secțiunea a II-a

Etaple responsabilității penale a persoanei juridice

§1. Răspundere și responsabilitate

Răspunderea penală este un raport juridic (penal) de constrângere. Responsabilitatea este capacitatea de a înțelege caracterul faptelor proprii și de a-și da seama de valoarea și urmările acesteia, precum și capacitatea de a-și dirija conduita în raport cu propriile fapte³⁰. În sistemul nostru de drept, responsabilitatea este o condiție necesară pentru atragerea răspunderii penale inclusiv în cazul persoanelor juridice.

Într-o lucrare anterioară³¹ am susținut că atragerea răspunderii penale a persoanelor juridice este consecința responsabilității dezvoltate în două etape specifice: etapa subiectivă și etapa obiectivă. Afirmam atunci că etapa subiectivă este cea „*în care se adoptă actele statutare ale societății, eventuale proceduri interne, hotărâri ale diferitelor organe sau orice alte elemente decizionale prin care se poate decide în mod direct sau indirect comiterea unor infracțiuni intenționate (e.g. neînregistrarea în contabilitate a anumitor categorii de venituri, încheierea unor parteneriate cu anumite societăți fantomă în vederea obținerii unor facturi emise în baza unor operațiuni fictive) sau în care se creează un cadru nefast sau insuficient reglementat care permite producerea unor rezultate prevăzute de legea penală care puteau și trebuiau să fie prevăzute și/sau prevenite (e.g. un accident de muncă în care sunt distruse anumite bunuri sau este vătămată integritatea corporală a unei persoane)*”³².

Etapă subiectivă poate fi una de lungă durată, dacă este vorba de infracțiuni intenționate (mai ales în cazul premeditării) sau dacă actul de conduită pe baza căruia se va stabili ulterior elementul subiectiv al persoanei juridice se întinde pe o perioadă mai mare de timp. De asemenea, în cazul infracțiunilor săvârșite cu forma de vinovăție a culpei, de regulă,

³⁰ C. Bulai, *Manual de drept penal. Partea generală*, Ed. All, București, 1997, p. 208.

³¹ D. Herinean, *Considerente teoretice...*, cit. supra. Articolul reprezintă publicarea parțială a rezultatelor cercetării realizate pentru lucrarea de disertație cu titlul *Participația în cazul persoanelor juridice*, realizate în 2019 la programul de master Științe Penale din cadrul Facultății de Drept a Universității din București.

³² *Idem*, p. 138.